

ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Тони Атанасов Димов, научна специалност „Право на Европейския съюз“,
Секция „Международно право и международни отношения“ в Института за държавата
и правото при Българската академия на науките
на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.6. Право
докторска програма Международно право и международни отношения

Автор: Цветелина Красиминова Мелева

Тема: „Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора
за Европейския съюз“

Научен ръководител: проф. д-р Ирена Цонева Илиева – Пловдивски университет
„Паисий Хилендарски“

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Със заповед № РД 22-783 от 28.03.2025 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определен за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Проблеми на оттеглянето от Европейския съюз съгласно чл. 50 от Договора за Европейския съюз“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки професионално направление 3.6. Право, докторска програма Международно право и между-

народни отношения. Автор на дисертационния труд е Цветелина Красиминова Мелева – докторантка в задочна форма на обучение към катедра „Публичноправни науки“ с научен ръководител проф. д-р Ирена Цонева Илиева от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Представеният от Цветелина Мелева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с чл. 36, ал. 1 от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- декларация за резултати и приноси;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;
- становище на научния ръководител.

Докторантът е приложил общо четири броя публикации по темата на дисертационния труд.

Цветелина Красиминова Мелева е завършила средното си образование през 2009 г. в Професионална гимназия по строителство, архитектура и геодезия арх. Камен Петков – гр. Пловдив. През 2013 г. получава степен бакалавър по политология във Факултета по икономически и социални науки при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. От 2016 г. е магистър по международни отношения, а от 2021 г. магистър по право в Юридическия факултет на същия университет.

В периода 2020-2021 г. е преподавател във Факултета по математика и информатика при ПУ, а от 2022 г. до 2023 г. е хоноруван преподавател в Юридическия факултет на същия университет, където води упражнения по право на Европейския съюз (ЕС) на студентите задочно обучение 3 и 4 курс и студентите редовно обучение 3 курс.

През 2018 г. със Заповед № Р33-931 от 28.08.2018 г. Цветелина Красиминова Мелева е зачислена като задочен докторант по докторска програма Международно право и международни отношения в при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

2. Актуалност на тематиката

Дисертационният труд е посветен на проблемите, свързани с прилагането на практика на чл. 50 от Договора за Европейския съюз (ДЕС) в контекста на оттеглянето на Обединеното кралство и Северна Ирландия от Европейския съюз (ЕС), чиято актуалност продължава и до днес. Това е тема, която далеч надхвърля границите на чисто позитивноправното и теоретичното интерпретиране със своите многопластови социални, икономически, политически и много други аспекти. Практическите ползи от анализа на стъпките, последиците и ефектите от активирането на процедурата по чл. 50 от ДЕС са особено значими, т.к. в българската правна литература липсва подобно детайлно изследване на въпроса какво е правното положение на оттеглилата се от ЕС държава и обратно какви са политико-правните аспекти за Съюза след окончателното приключване на процедурата по оттегляне.

Като основен аналитичен фокус и предмет на труда са поставени за разглеждане двата възможни сценария за оттегляне от ЕС – със и без споразумение и най-вече на правните последици при всеки от тях. Липсата на подробна и всеобхватна уредба в първичното право на ЕС по тази тема е запълнена от докторанта с ясно и подробно представяне на възможните форми на координиране и сътрудничество между напускащата държава и ЕС след приключването на процедурата по ДЕС. Оттук задачата на труда е била да си изведат и обосноват нови теоретични изводи относно характеристиките на това последващо координиране и сътрудничество заедно с техните чисто прагматични и житейски аспекти. Такива са например въпросите, свързани със статута и правното положение на гражданите на ЕС, пребиваващи на територията на Обединеното кралство и обратно, трансформацията в отношенията в рамките на единния пазар с всички техни измерения: собственически, търговски, митнически, данъчни и др., след Брекзит.

Във връзка с горните предмет и задачи са формулирани и основните цели на труда, които включват: анализ на относимата към темата на труда правна уредба в първичното право на ЕС, изследване на отделните специфики на самата процедура по оттегляне от Съюза и формулиране на съответните теоретични виждания и изводи.

3. Познаване на проблема

Докторантът е демонстрирал задълбочено познаване на проблемната област, която е централна за дисертационния труд. Още в неговото начало е представена оригиналната теза, че Обединеното кралство е било и едновременно с това не е било част от ЕС във вида, в който Съюзът иска да бъде. Това виждане е подкрепено с подробен исторически обзор на отношенията между Кралството и Съюза, като е предложена и доста ясна и подробна периодизация на външната политика на Великобритания, представена по следния начин:

1. първи период - от края на Втората световна война (1945 г.) до Суецката криза (1956 г.);
2. втори период започва от края на Суецката криза (1956 г.) до влизането на Великобритания в Европейската икономическа общност (1973 г.);
3. трети период – от началото на членството на страната в Европейската икономическа общност (1973 г.) до края на Студената война (1990 г.);
4. четвърти период - от края на Студената война (1990 г.) до днес.

Изводите от горния исторически обзор са послужили като основа за анализ на отношенията между Великобритания и ЕС при самото започване на процедурата по активиране на чл. 50 ДЕС и на действията на британското правителство след този момент. Дисертантът е описал в детайли преговорите, проведени след началото на процедурата по оттегляне, която е обособена в няколко етапа. Първият от тях се отнася до въпросите, свързани с правата на гражданите, финансовите аспекти и границата между Северна Ирландия и Ирландия. Вторият етап включва изготвянето и обсъждането на проект на споразумение за оттегляне на Обединеното кралство от Съюза. Третият етап е посветен на всички основни аспекти по прекратяване на отношенията и постигането на сътрудничество между двете договарящи страни след като Brexit е вече факт.

4. Методика на изследването

Основните методи за изследване, използвани при разработването на дисертационния труд са: исторически, правно-нормативен, системен и сравнителноправен анализ. Те са допълнени с употребата на някои от общите методи на познанието и логическото мислене, каквито са: индукция, дедукция, анализ и синтез. В дисертационния труд са приложени и някои от традиционните способи за тълкуване в правото като: граматическо, логическо и систематично.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е с общ обем от 244 страници и се състои от въведение, четири глави, заключение, библиографска справка и съдебна практика, 7 приложения и 542 цитирания под черта.

В неговата **първа глава** са представени основни аспекти от външната политика на Обединеното кралство от края на Втората световна война до днес, като на фона на важните промени, настъпили в системата на международни отношения в глобален мащаб са очертани множество трансформации, осъществили се в британското общество, които са повлияли и на взаимоотношенията на Кралството с обединена Европа.

Във **втората глава** е анализирано съдържанието на самата разпоредба на чл. 50 от Договора за Европейския съюз, проследена е процедурата по нейното активиране, действията на оттеглящата се държава членка и възможните варианти на оттеглянето, както и е изследвана нуждата от нейна евентуална ревизия.

В **трета глава** на труда са анализирани проблемите, съпътстващи оттеглянето, както и последиците за Европейския съюз и оттеглящата се държава членка и е разгледано съдържанието на Споразумението за оттегляне.

В **четвърта глава** са проследени отношенията между Обединеното Кралство и ЕС след изтичане на преходния период, като е представена част от Споразумението за търговия и сътрудничество, уреждащо отношенията между двете договарящи страни.

За първи път с Договора от Лисабон в първичното право на ЕС се въвежда експлицитно правната възможност за доброволно прекратяване на членството на държава членка в Съюза. С чл. 50 от Договора за Европейския съюз е уредено правото на всяка държава да вземе автономно и сверено решение да се оттегли от ЕС, като изпълни предвидените в разпоредбата процедурни правила. Въпреки че не би могла да се приеме като абсолютно безспорна, тезата на докторанта, че тази норма е била приета с идеята, че никога няма да бъде използвана, звучи приносно и оригинално. Аргументите за нея са, че активирането ѝ не само би породило сериозни трудности при уреждането на отношенията между напускащата държава и Съюза, но и би имало тежки последици спрямо продължаването на европейския интеграционен процес. Това е юридическият прочит на тази норма. Появата на разпоредбата на чл. 50 ДЕС може да се определи като част от многото съществени политически компромиси, които е трябвало да се направят при опитите за т.нар. дълбока ревизия, след провала на усилията за приемане на Конституция на ЕС.

Постигнатото Споразумение за оттегляне на Великобритания от ЕС от 24.01.2020 г., което закрепва т.нар. „гъвкав Brexit“, урежда отношения между договарящите страни, които са максимално близки до тези, съществували преди оттеглянето. В този смисъл, в рамките на т.нар. преходен период Великобритания запази силни икономически връзки със Съюза, което позволява и продължаване на действието на основните свободи на движение на хора, стоки, капитали и т.н. За целта в него са уредени конкретни хипотези, касаещи статута и пребиваването на гражданите и техните семейства от двете преговарящи страни, начините на функционирането на пазара, движението и надзора на стоки и услуги, митническите режими и др. Задълбоченото изследване и достъпното представяне на всички тези нови и непознати до момента аспекти на отношенията между оттегилата се държава и Съюза, водещо да възникването на изцяло нови правни, социални, политически, икономически и всякакви други конструкции и институти, включително описанието на чисто прагматичните страни на целия този процес, направено от докторанта, заслужава адмирации.

Споразумението за търговия и сътрудничество, в сила от 01.05.2021 г. е анализирано в детайли и представено в систематизиран вид от докторанта, което е също подход с приносно значение. Според него то включва три стълба:

- 1) Споразумение за свободна търговия, обхващащо икономическото и социално партньорство, транспорта, енергетиката и мобилността;
- 2) Рамка за сътрудничество между правоприлагащите и съдебни органи по граждански и наказателни дела;
- 3) Всеобхватно споразумение за управление в различни икономически области.

Споразумението за търговия и сътрудничество включва и собствена институционална рамка, в лицето на нарочно създаден Съвет за партньорство, който следи за неговото изпълнение, както и нарочна процедура за разглеждане на спорове при невъзможност за тяхното доброволно решаване от страните, с изричното изключване на правомощията на Съда на ЕС за се произнася по него. Неговата водеща цел е да служи като основа за широки, близки и мирни отношения, основани на сътрудничество зачитащо автономността и суверенитета на договарящите страни, даващо възможност за постигане на вторични двустранни споразумения, допълващи основното. Всичко това, според докторанта, води до изграждане на една изцяло нова правна рамка между напусналата държава и Съюза, както и между нея и отделните държави членки.

6. Преценка на публикациите и личния принос на докторанта

Основният принос на дисертационния труд е, че той представлява първия опит в българската правна литература за задълбочено тълкуване и представяне на процедурата по оттегляне на държава членка от ЕС чл. 50 ДЕС и последиците от нейното реализиране, през призмата на Brexit. Оттеглянето на Великобритания от ЕС е разгледано в неговата динамика като завършек на един дълъг процес от исторически събития и взаимодействия, ключови факти, процеси и движещи сили, започнали още от края на Втората световна война.

Публикациите, с които докторантът участва в процедурата, по подобие на самия дисертационен труд, се отличават с оригиналност, включват нестандартен прочит на някои от основните концепции и теории и демонстрират прилагане на типичния за автора разнороден инструментариум на изследване на материята.

7. Автореферат

Представеният автореферат като съдържание и качество е разработен изцяло според изискванията на съответните правилници и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Основната препоръка, която може да бъде отправена е, при прилагането на същите подходи и методи на работа, авторът да продължи своите научни търсения, да доразвие труда, като разглеждайки и оценявайки ефектите от действието на споразумението през първия 5 - годишен период предложи идеи за подобряване на уредбата по чл. 50 от ДЕС или на инструментите от преговорния процес след задействането на клаузата за оттегляне, както и на тези, след неговото приключване.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд съдържа научни и научно-приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантът Цветелина Красимирова Мелева притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научната специалност

право на ЕС, международно право и международни отношения като демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **ПОЛОЖИТЕЛНА ОЦЕНКА** за проведеното изследване, представено в дисертационния труд, автореферата, постигнатите резултати и приноси, и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“ на Цветелина Красиминова Мелева в област на висше образование: 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право, докторска програма Международно право и международни отношения.

12.05.2025 г.

Изготвил становището:

(подпис)

доц. д-р Тони Димов